

ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Одлуком Наставно-научног већа Факултета безбедности Универзитета у Београду број 210/7 од 24.05.2012. године, образована је Комисија за оцену докторске дисертације мр Сенише Достића под насловом "Безбедност граница као део савременог система супростављања организованом криминалу", у следећем саставу:

1. Проф. др Радомир Милашиновић, председник
2. Проф. др Зоран Вучинић, члан,
3. Проф. др Драган Симић, члан.

Комисија је целовито проучила и прегледала наведену докторску дисертацију и на основу изнетог мишљења свих њених чланова, Наставно-научном већу Факултета безбедности, подноси следећи

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Кандидат мр Сениша Достић рођен је 11.08.1972. године у Фочи, БиХ, где је завршио основну и Средњу математичко-физичко-рачунарску школу. Редовне студије похађао је на Факултету одбране и заштите, Универзитета у Београду, где је и дипломирао 1997. године, чиме је стекао стручно звање професора одбране и заштите. Крајем 2001. године уписао је магистарске студије на Факултету безбедности у Београду, смер безбедност. Магистарску тезу под називом "Улога граничне полиције у борби против трговине људима", одбранио је 26.09.2006. године и стекао академско звање магистра цивилне одбране, заштите и безбедности, смер наука безбедности.

Од 2001. до 2004. године био је запослен у Министарству унутрашњих послова Републике Српске. Од 2004. године до данас је запослен у седишту Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Управи граничне полиције, где је обављао различите послове као што су контрола прелажења државне границе, обезбеђење државне границе, обука, законитост у раду, прекогранична сарадња и друге. Тренутно обавља послове инспектора, у седишту Управе граничне полиције, у Београду, за послове обезбеђења државне границе и прекограничну сарадњу.

Учесник је више међународних научних скупова, пројеката, семинара и курсева, у земљи и иностранству (Мађарска, Пољска, Немачка, Аустрија, Словенија, Хрватска и др.) из области безбедности граница и борбе против организованог криминала, на којима је у више наврата објављивао и рецензирао стручне радове.

Аутор и коаутор је следећих чланака:

1. Достић, С.: Улога граничне полиције у борби против трговине људима, *Безбедност* бр. 3/07, Београд, 2007.
2. Достић, С.: Организација и надлежност граничне полиције у региону западног Балкана, *Безбедност* бр. 3/2008, Београд, 2008.
3. Милошевић, М., Достић, С.: Сарадња граничних полиција земаља Европске уније – пример СР Немачке и Пољске, *Страни правни живот* бр. 2/2009, Београд, 2009.

4. Бановић, Н., Пурић, Н., Достић, С.: Осврт на историјат, садашњост и перспективе развоја граничне полиције у Републици Србији, *Безбедност* бр. 1-2/2009, Београд, 2009.

5. Милошевић, М., Достић, С.: Модалитети сарадње граничних полиција у региону западног Балкана, *Зборник радова са Међународног научног скупа Сузбијање криминала и европске интеграције*, Тара, јун 2011. године

Кандидат је био члан радне групе, у име МУП Републике Србије, за израду Стратегије интегрисаног управљања у Републици Србији и Стратегије супротстављања илегалним миграцијама у Републици Србији за период од 2009.-2014. године, као и акционих планова за примену наведених стратегија. У периоду од 2009. до 2011. године активно је учествовао у пројекту "Имплементација Стратегије интегрисаног управљања границом у Републици Србији", који је МУП Републике Србије реализовао са МУП-ом Аустрије.

Докторска дисертација кандидата мр Синише Достића под насловом "Безбедност граница као део савременог система супротстављања организованом криминалу" урађена је на 554 страна компјутерски обрађеног текста, стандардног формата, и чине је: Увод (од 1 до 29), прво поглавље "Историјски развој, појмовно одређење и феноменолошка обележја организованог криминала (од 30 до 169), друго поглавље "Савремени систем супротстављања организованом криминалу" (од 170 до 281), треће поглавље "Безбедност граница као подсистем савременог система супротстављања организованом криминалу" (од 282 до 476), закључци и предлози (од 477 до 500), литература (од 501 до 527), прилози (од 528 до 549), биографија аутора (од 550 до 551) и изјаве о ауторству, истовестности штампане и електронске верзије докторског рада и коришћењу (од 552 до 554).

Комисија констатује да докторска дисертација представља заокружену логичку целину у научном, стручном и методолошком смислу. Текст дисертације је илустрован са 3 шеме, 2 мапе, 8 табела, 21 графикона и 22 прилога, а поткрепљен је и наводима извора у 553 фуснота, док попис литературе садржи 267 библиографских јединица домаћих и страних аутора.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања у овој докторској дисертацији је безбедност граница као део савременог система супротстављања организованом криминалу. Са аспекта безбедносних наука, организовани криминал, са израженом карактеристиком прекограничности, у актуелној ситуацији, када је у мањем или већем обиму достигнута релативизација мера граничне контроле, представља један од друштвено најопаснијих облика криминала. У дисертацији је, стога, сагледан значај ефикасног остваривања и развоја система безбедности граница у оквиру ширег система супротстављања том облику криминала.

Спроведено истраживање је мултидисциплинарног карактера, будући да је предмет истраживања размотрен са аспекта различитих научних дисциплина. Настанак и развој организованог криминала, као и државних граница и граничних служби, дисциплинарно припада историјској науци. Део дисертације који се односи на инкриминисаност кажњивих дела везаних за организовани криминал припада Кривичном праву. Феномен организованог криминала суштински проучава Криминологија. Организацију рада, методе и процедуре, те остале сегменте у раду полиције, а тиме и граничне полиције, проучавају Наука о полицији, Криминалистика и друге, сродне научне дисциплине.

Предмет истраживања дефинисан је на основу *проблема истраживања*, у чијој је поставци кандидат кренуо од следећих премиса:

- Организовани криминал представља глобалан проблем;

- У теорији, међународном и националном законодавству, не постоји јединствена дефиниција појма организованог криминала;
- Организовани криминала се по својим карактеристикама разликује од осталих облика криминала;
- Кључни носиоци организованог криминала су криминалне групе;
- Организовани криминал се манифестује како на националном, тако и на међународном нивоу (транснационални или прекогранични облици испољавања);
- У данашњој ситуацији не постоји јасна граница између организованог криминала на националном и међународном нивоу;
- Организовани криминал, манифестује се истим или сличним феноменолошким обележјима на подручју Србије и земаља западног Балкана;
- Најзначајнији облици прекограничног испољавања организованог криминала су: илегалне миграције, кријумчарење опојних дрога, кријумчарење оружја, кријумчарење радиоактивних и других опасних материјала, кријумчарење украдених возила, кријумчарење акцизне робе, кријумчарење културних добара, фалсификовање исправа, фалсификовање новца и други;
- Савремени систем супротстављања организованом криминалу, заснива се на превентивном и репресивном деловању друштвених, државних (специјализованих) и међународних субјеката безбедности;
- Интегрисано управљање границама представља савремени систем безбедности граница усмерен на решавање стратешких и практичних изазова управљања границама, који за крајњи циљ има отвореност државних граница за неометано кретање људи и роба, уз истовремено спречавање свим облицима испољавања прекограничног организованог криминала;
- Субјекти безбедности граница (гранична полиција, царина и инспекцијски органи чији је рад везан за државну границу) заузимају важну улогу у савременом систему супротстављања организованом криминалу, с обзиром да остварују битан "контакт на првој линији" са починиоцима кривичних дела из домена организованог криминала;
- Заједничка сарадња субјеката безбедности граница у региону западног Балкана и осталих субјеката у савременом систему супротстављања организованом криминалу, најчешће је претпоставка за успех у супротстављању овом облику криминала.

На основу изнетих премиса, кандидат је проблем овог истраживања исказао кроз следеће питање: Која су битна феноменолошка обележја организованог криминала на подручју Србије и осталих земаља западног Балкана и на који начин превентивне и репресивне активности субјеката безбедности граница, у Републици Србији, доприносе савременом систему супротстављања овој друштвеној појави?

Просторно одређење истраживања првенствено се односи на простор Републике Србије, али и на остале земље западног Балкана (БиХ, Хрватска, Македонија, Албанија), као и друге поједине државе за које постоје писани извори о организованом криминалу.

Истраживање је, са аспекта *временског одређења*, обухватило подручје Републике Србије и земаља западног Балкана, у периоду од 2005. до 2009. године, а при разматрању појединих делова, како је и пројектовано у методолошком оквиру, кандидат излази из наведеног просторног и временског оквира.

Основни циљ овог истраживања јесте теоријска и емпиријска спознаја појаве организованог криминала, односно његових феноменолошких обележја у Републици Србији и региону западног Балкана, те структуре савременог система супротстављања организованом криминалу и значаја интегрисаног управљања границом као дела тог система.

Научни циљ истраживања у овој докторској дисертацији огледа се у употпуњавању и систематизовању научно-теоријских сазнања о безбедности граница, организованом криминалу и значају безбедности граница у оквиру савременог система супротстављања том облику криминала.

Практични циљ истраживања јесте сагледавање актуелног стања у функционисању савременог система супротстављања организованом криминалу, те обезбеђивање научних знања на основу којих се може унапредити превентивно и репресивно деловање субјеката безбедности граница, као његовог саставног дела. Резултати истраживања могли би послужити и специјализованим државним органима као што су судство, тужилаштво и полиција, на плану превентивног и репресивног деловања код супротстављања организованом криминалу.

3. Основне хипотезе

Кандидат је у оквиру хипотетичког оквира истраживања дефинисао основну (општу) хипотезу, три посебне хипотезе и шест појединачних хипотеза, које су у потпуној симетрији са извршеном операционализацијом предмета истраживања.

Основна (општа) хипотеза, у оквиру хипотетичког оквира истраживања, гласи: “Организовани криминал манифестује се са истим или сличним феноменолошким обележјима, на подручју Републике Србије и осталих земаља западног Балкана, а ефикасно остваривање безбедности граница, које се испољава кроз превентивне и репресивне активности субјеката интегрисаног управљања границом, у Републици Србији, представља важан део или подсистем савременог система супротстављања овој друштвеној појави”.

Посебне и појединачне хипотезе, у оквиру хипотетичког оквира истраживања, гласе:

1. *посебна хипотеза*: Организовани криминал, са феноменолошке стране, представља друштвену појаву, чији је главни носилац организована криминална група, а који се, на подручју Републике Србије и осталих земаља западног Балкана, углавном, манифестује кроз исте или сличне прекограничне облике испољавања.

- прва појединачна хипотеза: Организовани криминал, са феноменолошке стране, представља друштвену појаву, чији је главни носилац организована криминална група.

- друга појединачна хипотеза: Приликом деловања организованих криминалних група, на подручју Србије и осталих земаља западног Балкана, углавном се манифестују исти или слични прекогранични облици испољавања организованог криминала.

2. *посебна хипотеза*: Савремени систем супротстављања организованом криминалу подразумева синхронизовану примену, превентивних и репресивних мера, утемељену на правним основама међународног и националног законодавства, од стране државних, друштвених и међународних субјеката безбедности.

- прва појединачна хипотеза: Савремени систем супротстављања организованом криминалу подразумева примену, превентивних и репресивних мера, утемељену на правним основама међународног и националног законодавства.

- друга појединачна хипотеза: Ефикасан систем супротстављања организованом криминалу заснива се на синхронизованој сарадњи државних, друштвених и међународних субјеката безбедности.

3. *посебна хипотеза*: Интегрисано управљање границом представља важан део или подсистем савременог система супротстављања организованом криминалу.

- прва појединачна хипотеза: Интегрисано управљање границама као савремени систем безбедности граница подразумева интезивну сарадњу, на националном и међународном нивоу, граничне полиције, царине и граничних инспекцијских служби.

- друга појединачна хипотеза: Субјекти безбедности граница, спроводећи превентивне и репресивне процедуре, на контроли прелажења и обезбеђењу државне границе, значајно доприносе ефикасности савременог система супротстављања организованом криминалу.

У спровођењу овог истраживања, односно поступку доказивања наведених хипотеза кандидат је комплементарно користио следеће научне методе: анализу постојеће литературе, метод секундарне анализе података, статистички метод, метод анализе садржаја, компаративни (упоредни) метод, метод дубинског интервјуа и метод студије случаја

Анализа постојеће литературе је била првенствено усмерена на анализу постојеће литературе када је у питању појмовно одређење организованог криминала, легислативни и институционални елементи савременог система супростављања организованом криминалу и функционални институционални елементи безбедности граница о оквиру супростављања том облику криминала.

Метод секундарне анализе података користила се за квантитативну анализу података о организованом криминалу, добијених из већ постојећих статистичких извештаја и база података оних субјеката безбедности, а нарочито граничне полиције, који по природи своје надлежности, између осталог, квантитативно прате појаве различитих облика испољавања организованог криминала. Конкретније, методом секундарне анализе података обрађени су подаци који се односе на пројектовани временски период када су у питању:

- откривена кривична дела организованог криминала у Републици Србији;
- најзначајнији идентификовани облици испољавања организованог криминала у Републици Србији;
- спречени и откривени илегални преласци државне границе, на државној граници Републике Србије према суседним државама;
- предузете мере према странцима у Републици Србији; и
- откривена кривична дела прекограничног организованог криминала, од стране субјеката безбедности граница, у Републици Србији;

Статистичка метода коришћена је за утврђивање стања организованог криминала, и то на нивоима годишњих криминалитета, те заступљеност одређених облика организованог криминала, у оквиру свих годишњих криминалитета, који су карактеристични за делокруг рада субјеката безбедности граница (граничне полиције, царине и инспекцијски органи). Овако добијени подаци су се даље обрађивали и упоређивали коришћењем методе анализе садржаја и компаративне методе. Овом методом се одредила структура појавних облика испољавања криминала, који се односи на организовани криминал, као и други параметри везани за овај феномен. Резултати добијени овом методом користили су се и у главном делу рада као илустрација успешности рада и важности коју остварује субјекти безбедности граница у његовом супротстављању.

Метод анализе садржаја коришћен је за проучавање литературе, извора статистичких података, као и осталих неопходних извора, који се са различитих аспеката бави третираном проблематиком. Овај метод је незаобилазан приликом проучавања нормативно-правних аката (домаћих и међународних), кривичних уписника, евиденција и годишњих извештаја МУП Републике Србије, Управе граничне полиције, као и Сектора за борбу против организованог криминала, Управе царина и граничних инспекцијских служби о стању организованог криминала у нашој земљи. Овом методом обрађени су сви подаци из статистика међународних владиних и невладиних организација и других доступних извора као и сви подаци до којих се дошло методом дубинског интервјуа.

Компаративни (упоредни) метод се користио за упоређивања свих података добијених претходним коришћењем статистичке методе и анализе садржаја, а који се односе на бројчане показатеље о стању организованог криминала, облицима његовог испољавања и методама супростављања субјеката безбедности граница, овој друштвено-негативној појави, у Републици Србији и земљама западног Балкана, а који потичу од различитих извора. Овом методом је извршена упоредна анализа законских решења у земљама западног Балкана и аката неких међународних организација, чија се материја

односи на организирани криминал и његово супростављање, као и система безбедности граница у појединим државама света.

За добијање ставова службеника одговарајућих граничних служби о облицима испољавања организованог криминала, структури савременог система супростављања организованом криминалу и значају ефикасног остваривања безбедности граница, кандидат је користио метод *дубинског интервјуа*. Овај метод је коришћен и за добијање вредносних ставова, мишљења, очекивања, сагледавања искустава стручних лица, а који се односе на проблематику организованог криминала и безбедност граница. Дубински интервју је обављен са више руководећих радника различитог нивоа (централни, регионални и локални) у Управи граничне полиције, Управи царина, граничним инспекцијским службама, судству и тужилаштву, НЦБ Интерпола у Београду, те са стручним лицима из одређених владиних и невладиних организација.

Метод *студије случаја* коришћен је приликом презентирања специфичних случајева из безбедносне и криминалистичке праксе субјеката безбедности Републике Србије и других земаља. Том приликом, користили су се различити извори података који се односе на службену документацију и евиденције субјеката безбедности граница задужених за супростављање организованом криминалу (извештаји, записници, службене белешке, билтени догађаја, кривични уписници, кривичне пријаве, оптужнице, судске пресуде и слично). Прикупљањем свих релевантних и доступних података, свестрано су се сагледали случајеви организованог криминала и поступци у његовом супростављању, уз очување целовитих испитаних случајева.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У **уводу** (од 1 до 29 стр.), кандидат је, сходно пројекту истраживања, одредио методолошки оквир истраживања односно формулисао је предмет и проблем истраживања, поставио научне и друштвене циљеве истраживања, дефинисао хипотетички оквир истраживања, изложио начин самог истраживања и указао на његову научну и друштвену оправданост.

У **првом поглављу** (од 30 до 169 стр.) кандидат систематично дефинише појам организованог криминала, полазећи од његових историјских корена, а потом прати развој у региону западног Балкана, све до данас, посебно се осврћући на његову генезу у Републици Србији. У овом поглављу указано је на различите дефиниције појма организованог криминала у систему научних дисциплина, међународном и кривичном законодавству наше земље, уз констатацију да је без обзира на неке њихове сличности, разлике или нејасноће, присутно исто толико дефиниција организованог криминала, колико и аутора који се баве овим проблемом. Када су у питању карактеристике организованог криминала кандидат сматра да доминирајући елемент, овог облика криминала, представља висок ниво организованости, а као битне карактеристике, истичу се: склоност променама и прилагођавању актуелним друштвеним условима, висок степен друштвене опасности, трајније удруживање већег броја људи са хијерархијско - организационом структуром, планска делатност уз поделу рада, вршење легалне делатности која је прилагођена специфичним потребама становништва, његова добра ситуираност и адекватна заштита, флексибилност и разноврсност у избору криминалних метода искоришћавања, претњи и присилне заштите, терор, мобилност, интернационализам и подмићивање.

Теоријски разрађујући феноменолошка обележја организованог криминала, кандидат уочава да он представља облик криминала чијем настанку и развоју, на подручју Србије и земаља западног Балкана, погодују многобројни узроци, од којих су најзначајнији економска, социјална и политичка нестабилност региона, као и да су организоване криминалне групе главни носиоци овог облика криминалне делатности. Овакве криминалне групе су у региону западног Балкана, за разлику од органа и служби безбедности, те других владиних и невладиних институција, много ефикасније

искористиле погодности транзиције и глобализације, остваривши огроман профит и стекавши наглашену моћ.

Истраживајући облике испољавања организованог криминала кандидат указује да се они све више, осим на националном, манифестују и на међународном нивоу. У данашњој ситуацији тешко је повући јасну црту између активности организованог криминала на националном и наднационалном нивоу јер се он све више, из различитих разлога, манифестује или „прелива“ преко државних граница и када су у питању кривична дела типична за национални ниво. Кривична дела организованог криминала, са елементима насиља, као што су отмице, разбојништва, зеленашење, преваре, изнуде и уцене, која су се до сада углавном испољавале на националном нивоу, све више карактеришу специфичне економске и друштвене прилике у Европи, западном Балкану и Републици Србији, добијајући међународну димензију.

Облици прекограничног испољавања организованог криминала, на подручју Републике Србије и региона западног Балкана, стално су се развијали и прилагођавали актуелним ситуацијама перманентно формирајући и нове облике који доносе профит. Целокупна ситуација, у овом региону, у погледу узрока настајања, карактеристика, структура и метода деловања организованог криминала допринела је његовој сличности или истоветности, у погледу прекограничних облика испољавања, као што су: илегалне миграције (трговина људима и кријумчарење људи), кријумчарење опојних дрога, високо акцизних роба, културних добара, украдених моторних возила, нуклеарног и других врста радиоактивног материјала, оружја и муниције, ретких биљних и животињских врста, као и фалсификовање новца и докумената.

У **другом поглављу** (од 170 до 281 стр.) кандидат истиче да борба против организованог претпоставља међународну сарадњу држава и ангажовање специјализованих националних и међународних организација. Међународни одговор на савремене изазове организованог криминала одвија се на више нивоа, од којих су најважнији: *легислативни ниво*, који се састоји у променама или сачињавању таквих законских решења која ће омогућити успешно покривање нових инкриминација које врши међународни организовани криминал, *оперативни ниво*, који подразумева извршне превентивне и репресивне мере влада у онемогућавању организованог криминала и смањењу простора за његову инфилтрацију и *инфраструктурни (организацијски) ниво*, који обухвата организовање посебних служби и органа, чији је једини циљ борба против организованог криминала.

Када је у питању легислативни ниво, у дисертацији су представљени најважнији међународни правни акти и документа (уговори, конвенције, резолуције и протоколи) Уједињених нација, Савета Европе и других међународних организација којима је са правног становишта регулисана борба против организованог криминала. Сви напори међународне заједнице у борби против организованог криминала, када је у питању међународно законодавство, дефинисани су кроз три нивоа деловања: универзални акти, регионални акти и акти међудржавне сарадње. С тим у вези, последњих година, земље западног Балкана постигле су значајан напредак приступањем бројним европским и светским међународним конвенцијама, уговорима и другим документима који регулишу сарадњу у кривичним истрагама, као и закључивањем већег броја билатералних споразума.

Систем супротстављања организованом криминалу, на оперативном нивоу, свака земља планира у оквиру своје криминалне политике, при чему до изражаја долази и одговарајућа сарадња између држава, као и ангажовање међународне заједнице у оквирима својих надлежности, што подразумева једну организовану, планску и синхронизовану превентивну и репресивну делатност надлежних органа на националном и међународном нивоу. Кандидат сматра да је борба са организованим криминалом тешка, сложена и дуготрајна и да се мора одвијати на два нивоа: *репересивном* (кривично-материјално законодавство, кривично-процесно законодавство и законодавства о посебној организацији органа кривичног гоњења) и *превентивном* (јачање друштвеног

морала и законитости, мере конкретне економске и социјалне политике, искорењивање незапослености и сл.)

У дисертацији је представљен и компаративни приказ искустава појединих држава света (Италија, Немачка, Француска, САД и др.) са дугогодишњим искуством у супротстављању организованом криминалу, као и нека искуства земаља региона западног Балкана.

У наставку другог поглавља кандидат истражује структуру савременог система супротстављања организованом криминалу у Републици Србији наглашавајући да када је у питању национални одговор Републике Србије на савремене изазове организованог криминала, слично представљеним државама света и земљама из окружења, и он је базиран на више истих нивоа, од којих су најважнији: *легислативни, оперативни и инфраструктурни (организациски) ниво*. Изражена потреба, односно неминовност сарадње држава у супротстављању организованој криминалној делатности, резултирала је посебним материјално-правним, организационим и процесним прописима на билатералном и мултилатералном нивоу.

Кандидат истиче да је савремени систем супротстављања организованом криминалу у Републици Србији сложен и да подразумева добро организовану, испланирану и реализовану превентивну и репересивну делатност државних, друштвених и међународних субјеката, како на националном тако и међународном плану. Превентивно деловање у савременом систему супротстављања организованом криминалу подразумева ангажовање националних и међународних субјеката система, на предупређењу криминалних делатности организованог криминала. Зависно од циља и садржаја, превентивне мере у савременом систему супротстављања организованом криминалу, могу се поделити на: примарне превентивне мере (које обухватају мере друштвене превенције на сузбијању субјективних и објективних фактора који су узрок организованог криминала), секундарне превентивне мере (које подразумевају систем мера друштвене акције и реакције на изражену појаву и активност организованог криминала) и терцијалне превентивне мере (које су усмерене на спречавање поврата или рецидивизма међу примарним повратницима из области организованог криминала).

Репресивно деловање у савременом систему супротстављања организованом криминалу подразумева ангажовање националних и међународних субјеката система усмерено на откривање, разјашњавање, доказивање, као и санкционисање извршилаца кривичних дела у вези са овим обликом криминала. Ове мере обухватају: откривање извршених кривичних дела; откривање и проналажење учинилаца кривичних дела, обезбеђење ваљаних личних и материјалних доказа; оптужења учиниоца; доношење пресуде о проглашењу оптуженог кривим; изрицање кривичне санкције и извршење правоснажне кривичне санкције. Кандидат, позивајући се на искуства из праксе указује и на неопходност нужне употребе посебних, прикривених истражних мера (нпр. тајно посматрање, електронски надзор, прикривени иследник, сведок сарадник...) које се предузимају пре почетка кривичног поступка, са циљем да се, на један "флексибилнији начин", открије структура, облик, обим и методе деловања организованих криминалних група.

Као ефикасан одговор државе у оквиру савременог система супротствљања организованом криминалу, кандидат посебну пажњу усмерава и на изналажење начина да се изврши заплена или конфискација имовине чланова и учесника у вршењу кривичних дела организованог криминала, односно кривичних дела која се врше у оквиру различитих организација злочиначког или мафијашког типа. У том смислу, у Републици Србији законски је регулисано да суд, ову имовину, може запленили или конфисковати, у одвојеном поступку, уколико постоје оправдани разлози да је корист прибављена кривичним делом, а власник или уживалац није у могућности да пружи доказе да је корист прибављена законито.

Кандидат правилно уочава и да савремени систем предвиђа заштиту, пружање подршке и помоћ жртвама појединих облика организованог криминала, као што су нпр.

жртве трговине људима, зависници од дрога и др. облика виктимизације, у циљу реинтеграције жртава у нормалне друштвене токове.

Ефикасна примена превентивних и репресивних мера које се спроводе у оквирима савременог система супротстављања организованом криминалу, захтева добро планирану и перманентну сарадњу државних субјеката (органи министарстава и инспекцијски органи), друштвених субјеката (грађани, невладине организације и медији) и међународних субјеката (међународне судске и полицијске организације). Њихова успешна сарадња захтева препознавање заједничких циљева свих субјеката у борби против организованог криминала, као и изградњу међусобних односа засновану на поверењу. С обзиром да је супростављање организованом криминалу тежак, сложен и одговоран задатак који изискује стручност, искуство и знање у коришћењу савремених метода, логично је очекивати да полиција, органи правосудја, као и други специјализовани органи испоље највећу активност у овом правцу деловања.

У земљама, које имају дугогодишње искуство у борби против организованог криминала, одавно су формиран специјализовани државни субјекти или органи са посебним овлашћењима, који делују самостално или у оквиру постојећих органа. Формирање ових органа (СБПОК, Специјално тужилаштво за борбу против организованог криминала, Посебно одељење за поступање у предметима кривичних дела организованог криминала у Окружном суду у Београду и др.), у нашој земљи, показало се ефикасним и оправданим јер су њихове надлежности прилагођене актуелним друштвеним потребама, односно испољеним облицима овог облика криминалне делатности. Највећи број проблема, у пракси, везаних за њихово функционисање у Србији, проистиче везано за функционисање, међу којима се издвајају неефикасна унутрашња организација и контрола, али и недовољни материјални и кадровски ресурси.

Као битну карику савременог система супротстављања организованом криминалу, кандидат истиче и синхронизовану делатност надлежних органа на међународном нивоу. При томе, успостављање и побољшање међународне кривичноправне помоћи и полицијске сарадње истиче се као део делотворне стратегије у његовом супротстављању. Међународна сарадња у кривичним стварима је, у том смислу, институт који има веома важну улогу у односима између држава. Ова сарадња, има различите облике, укључујући операционалну сарадњу између органа за спровођење закона, међусобну помоћ у истрази и гоњењу конкретних случајева, као и екстрадицију осумњичених извршилаца кривичних дела.

Међународна полицијска сарадња саставни је део међународне кривично-правне помоћи. Често, она претходи свим другим напорима који се улажу у борби против прекограничног организованог криминала јер управо полицијски органи морају се непосредно и пре свих других органа хватати у коштац са организованим криминалом. Ако се узме у обзир све већа интернационализација организованог криминала, лако се могу разумети настојања полицијских структура да интензивирају међународну сарадњу и тако повећају ефикасност у извршавању задатака. Она се најинтензивније спроводи преко Интерпола као глобалне организације, а затим и преко бројних регионалних организација од којих су за државе западног Балкана најважније Еуропол, SECI и Фронтекс. Субјекти међународне правосудне и полицијске сарадње остварују ефекат, уколико се њихове активности заснивају на принципима које две или више страна прихвате и поштују. Ови принципи су утемељени на основама јачања професионализма у домену правосудних и полицијских оквира односно компетенција, поштовања и уважавања националних закона земаља које сарађују, конкретної и равноправної сарадњи ослобођеној сувишног формализма и активном развијању међусобног поверења и пријатељства.

У **трећем поглављу** (од 282 до 476 стр.) кандидат полази са становишта да значај система безбедности граница посебно долази до изражаја у периоду ширења различитих облика прекограничног организованог криминала и других безбедносних изазова, ризика и претњи, због чега свака земља тежи развоју савременог система безбедности граница

који омогућава брзу и ефикасну контролу људи, возила и роба, уз истовремено спречавање свих недозвољених активности.

Систем безбедности граница је по свом садржају веома широк и комплексан, а обухвата скуп мера и поступака на контроли прелажења државне границе (контрола на граничним прелазима) и обезбеђењу државне границе (обезбеђење копнене или тзв. “зелене границе” и водене или тзв. “плаве границе”), који се спроводе од стране различитих субјеката (полицијских, војних, царинских, инспекцијских и др.), у циљу спречавања недозвољених активности. У зависности од начина вршења послова обезбеђења државне границе и субјеката, систем безбедности границе може бити линијски (тзв. *војни или милитарни*), линијско-дубински (тзв. *полицијски*) и *комбинован*.

Милитарни систем безбедности граница базира се на линијском концепту обезбеђења државне границе, од стране војних субјеката (граничне јединице војске) и усмерен је на спровођењу мера и поступака у циљу заштите државне границе од потенцијалног агресора. *Полицијски систем безбедности граница* базира се на линијском-дубинском концепту обезбеђења државне границе, а усмерен је на спровођењу мера и поступак, од стране полицијских (гранична полиција, жандармерија и сл.) и других субјекта (царина, граничне инспекцијске службе и сл.), чије је деловање везано за државну границу, у циљу борбе против прекограничног организованог криминала. Овај систем је карактеристичан по томе што послове и линијске контроле прелажења и дубинског обезбеђења државне границе обављају полицијске формације, најчешће, уз сарадњу са царинским и граничним инспекцијским службама. *Комбиновани систем безбедности граница* (војно-полицијски) базира се на обадва концепта и усмерен је на спровођењу мера и поступака, од стране војно-полицијских субјеката, у циљу заштите државне границе од потенцијалног агресора и прекограничног организованог криминала. За овај систем је карактеристично да послове линијске контроле прелажења државне границе, на граничним прелазима, обављају полицијски субјекти, док послове обезбеђења државне границе обављају војни субјекти.

Данас, за безбедност граница све државе опредељују специјализоване стручне службе задужене за специфичне сегменте. Најчешће су то службе задужене за контролу путника и превозних средстава (гранична полиција), контролу преношења, односно увоза и извоза роба преко државне границе и заштиту царинске територије државе (царинска служба), контролу промета преко државне границе различитих биљних и животињских врста и њихових производа (инспекцијски органи), као и контролу одвијања саобраћаја и обезбеђење државне границе на међународним пловним путевима (обалске страже).

Кандидат истиче да систем безбедности граница зависи од низа околности, а пре свега од безбедносних изазова, ризика и претњи, процене угрожености од спољних фактора, економских и политичких односа са суседним и другим земљама у ближој и даљој околини, традиције, миграционих кретања својих и држављана других земаља, угрожености од противзаконите делатности на граници, а нарочито од опасности кријумчарења дроге, трговине људима, кријумчарења оружја, уметнина и друге робе, као и терористичких активности. У овом поглављу дат је и компаративни приказ основних одредница и субјеката система безбедности граница у Русији, САД и Турској, државама Европске уније и земљама региона западног Балкана.

Европски систем безбедности граница подразумева интегрисано управљање границом чији су основни принципи:

- *Отвореност границе за трговину и кретање лица*, које подразумева да границе морају бити отворене за слободну трговину и кретање људи, уз пуно поштовање људских права и слобода, као и за олакшавање редовних прекограничних токова који утичу на економски развој држава и

- *Затвореност граница за све криминалне и друге недозвољене активности на граници* које угрожавају стабилност у Европи као што су прекогранични организовани криминал, тероризам и др.

Систем интегрисаног управљања границом у ЕУ, према Шенгенском каталогу ЕУ из 2002. године и штампаном издању Већа ЕУ 15801/06, подразумева координирану и ефикасну граничну контролу на спољним границама ЕУ и спровођење компензацијских мера на унутрашњим границама на основу релевантне анализе ризика и криминалистичко-обавештајног рада, као и откривање и истраге кривичних дела из области прекограничног организованог криминала у сарадњи са свим компетентним субјектима за спровођење закона, уважавајући различите облике међународне и међуагенцијску сарадње у управљању границом (граничне полиције, царине и други надлежни органи). Овакав систем се реализује кроз *четири прстена безбедности граница*, који обухватају следеће активности:

- *Први прстен* односи се на активности у трећим земљама, нарочито у земљама порекла и транзита илегалних миграција, које се састоје у прикупљању информација од стране дипломатско-конзуларних представништава у иностранству, на билатералном и мултилатералном нивоу, у процесу издавања виза;

- *Други прстен* реализује се кроз међународну сарадњу земаља ЕУ, са суседним земљама, засновану на споразумима (граничне делегиране организације, мреже полицијских и царинских службеника за везу, националне контакт тачке итд.), а првенствено се тиче анализе тренутног стања и унапређења сарадње у области безбедности граница (размена и брзи проток информација, решавање граничних инцидената, заједничко деловање и др.);

- *Трећи прстен* реализује се кроз непосредно спровођење мера на спољним границама ЕУ односно на спровођење граничне контроле од стране субјеката безбедности граница земаља ЕУ (граничне провере и надзор) засновану на анализи ризика, кохерентним законима, адекватним људским ресурсима, одговарајућом опремом и јасним концептом обуке;

- *Четврти прстен* тиче се активности унутар земаља ЕУ које обухватају компензацијске или заменске мере, којима се компензују активности у области безбедности граница због слободног кретања људи и роба, а реализују се у виду појачаних провера и надзора, како држављана ЕУ тако и држављана трећих земаља, у циљу борбе против организованих криминалних делатности.

Државе ЕУ су оквиру примене система интегрисаног управљања границом пренеле контролу интерног кретања роба и лица са граничних прелаза на службе које делују на територији сваке од држава чланица. Истовремено, Унија је дефинисала правила и стандарде граничне контроле у складу с којима се одвија прелажење спољних граница Уније. У складу с тим, интегрисано управљање границама начелно се дели у две категорије. У прву спадају сви стандарди и прописи договорени између надлежних институција унутар једне државе или царинске уније, а у другу стандарди и прописи настали међународном интеграцијом. У имплементацији оба типа захтева се сарадња надлежних институција, паралелно процесуирање роба које су пристигле, као и координација свих тачака уласка (аеродроми, луке, копнени гранични прелази и др.) како би се постигла максимална ефикасност. У другом случају, суседне државе сарађују једне са другима да би се сузбио прекогранични организовани криминал. Без обзира о коме је типу интегрисаног управљања реч, неопходно је да то буде систем, који ће са успехом одговорити на све појаве које представљају проблем на граници, попут компликованих процедура, проблема легитимности надлежних органа, претераног броја контрола, лоше организације граничних прелаза и недовољне (или непостојеће) размене података између суседних (али и не само суседних) држава које сарађују. Из наведених разлога, успостављени су стандарди граничне контроле на спољним границама, којих се морају придржавати све чланице ЕУ, а који су јасно дефинисани у Шенгенском граничном кодексу.

Интегрисано управљање границама на западном Балкану, сходно основним принципима интегрисаног управљања границама у земљама Европске уније, углавном се базира на три елемента: олакшавању трговине, контроли граница и сарадњи пограничних

региона. На основу Упутства за интегрисано управљање границама у земљама западног Балкана, Директората Европске комисије за помоћ земљама западног Балкана, из 2004. године, државе у региону западног Балкана област управљања границом утемељили су на мерама које предузимају субјекти безбедности граница, на централном, регионалном и локалном нивоу, задужени за контролу путника и превозних средстава (гранична полиција), контролу преношења, односно увоза и извоза роба преко државне границе и заштиту царинске територије државе (царинска служба), контролу промета преко државне границе различитих биљних и животињских врста и њихових производа (инспекцијски органи), као и контролу одвијања саобраћаја на међународном пловном путу (лучке капетаније) у циљу сузбијања свих облика прекограничног организованог криминала и других недозвољених активности на граници. Осим наведених, у послове субјеката безбедности граница, а нарочито граничне полиције, убрајају се и контрола кретања и боравака странаца, решавање питања азила, као и прихват и смештај странаца.

Када је у питању примена интегрисаног управљања границом у државама западног Балкана кандидат истиче да се земље овог региона налазе се на југоисточним границама држава Шенгенског споразума и да им је у процесу интеграција у ЕУ императивна потреба предузимање битних и снажнијих корака у подизању стандарда заштите државних граница како у организационом тако и у образовном и техничком погледу. С тим у вези, државе Шенгенског споразума имају интерес да државама западног Балкана помогну у реализацији наведених процеса. Интегрисано управљање границом на западном Балкану базира се на три нивоа сарадње, и то: први ниво је сарадња унутар граничних служби, други ниво је сарадња између граничних служби и трећи ниво представља међународна сарадња граничних служби.

У наставку трећег поглавља кандидат је предочио историјски развој и актуелно стање система безбедности граница у Републици Србији истичући да је актуелни систем безбедности граница у Републици Србији компатибилан европском систему односно заснован на интегрисаном управљању границом.

Примена интегрисаног управљање границом у Републици Србији заснована је на усвојеној Стратегији интегрисаног управљање границом. Стратегија је документ којим Република Србија утврђује политику у области успостављања концепта интегрисаног управљања границом, одређује оквире за израду сагласних и синхронизованих секторских стратегија и планова имплементације, дефинише улоге и одговорности државних субјеката, идентификује стратегијске циљеве и утврђује основне правце акције у процесу успостављања и остваривања дугорочне одрживости и стабилности успостављеног концепта. У складу са Стратегијом, субјекти са овлашћењима у процесу интегрисаног управљања границом у нашој земљи су: Управа граничне полиција МУП-а Републике Србије, Управа царина Министарства финансија Републике Србије, Гранична ветеринарска инспекција Управе за ветерину и гранична фитосанитарна инспекција Управе за заштиту биља Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије. Иако је безбедност граница превасходно одговорност граничне полиције, кандидат истиче да сви субјекти имају значајну улогу у постизању потпуне безбедности на граници, што у ствари и представља суштину интегрисаног управљања границом.

Области сарадње и координације наведених субјеката безбедности граница, у оквиру интегрисаног управљања границом у нашој земљи, имају за циљ: унапређење безбедности; спречавање свих видова организованих криминалних активности; бржи проток путника, робе и капитала; ефикасну наплату царине, других увозних дажбина, пореза на додатну вредност, акциза и такси; спречавање уношења карантинских болести животиња и биља; спречавање корупције и обезбеђења интегритета државних службеника, што се у многоструком доприноси економској стабилности и привредном развоју земље и подизању ефикасности обављања послова свих граничних служби. Ови субјекти су у обавези да међусобно размењују информације и сазнања, која могу бити од утицаја на ефикасно и правилно извршавање послова контроле прелажења државне границе, али

и да обезбеде ефикасну размену и заштиту података, са граничним службама суседних држава, у циљу супростављања свим прекограничним организованим делатностима. Основни предуслови испуњења прокламованих циљева на пољу међународне сарадње засновани су на успостављању дефинисаних и јасних процедура, оптималном ангажовању људских потенцијала, уз адекватну појединачну и заједничку обуку и коришћење савремене и компатибилне информатичке опреме.

Кандидат у наставку поглавља предочава активности које спроводе субјекти безбедности граница у циљу заштите државне границе, Републике Србије, од незаконитих организованих криминалних делатности, а која се, по правилу, манифестују кроз три прстена заштите: први прстен, представља контрола странаца, у амбасадама и конзуларним одељењима надлежним за издавање виза, за које се основано сумња да су извршиоци или су већ регистровани као извршиоци кривичних дела организованог криминала; други прстен контроле је сама државна граница и гранични прелази и трећи прстен заштите састоји се у контроли унутар земље. Облици супротстављања организованим криминалним делатностима, на државној граници, обухватају два основна правца деловања субјеката безбедности граница, и то: превентивно (проактивно) и репресивно (реактивно) деловање. Превентивно деловање субјеката безбедности граница, у оквиру савременог система супростављања организованом криминалу, чини скуп мера које предузимају, набројани субјекти, у циљу предупређења појаве организованог криминала на државним границама. Овакво деловање остварује се кроз: ефикасну примену визног режима, криминалистичко-обавештајно деловање на државној граници, анализу ризика (профилисање), Систем раног упозоравања и друге мере.

За ефикасно сузбијање организованог криминала, на државној граници, од пресудног значаја је благовремено и квалитетно обезбеђивање информација о постојању кривичног дела, као и информација о починиоцима кривичног дела. Основни извори таквих сазнања су: профилисање (возача, сапутника, путних исправа, возила, транспортних фирми, роба и транспортне документације) на граничним прелизима, оперативна делатност субјеката безбедности граница у пограничном подручју (првенствено граничне полиције), коришћење оперативних веза и убацивање у криминалне организације, криминалистичке обраде дела и учиниоца из области организованог криминала, пријаве грађана, анонимне и псеудонимне пријаве, јавна поговарања, а веома значајан извор сазнања могу бити и средства јавног информисања.

Припадници организованих криминалних група, у већини случајева, илегално прелазе државну границу Републике Србије. Углавном, истраживање показује да државну границу прелазе ван граничних прелаза, преко такозване “зелене границе”, што је понекада прилично лако, због “шупљикаве” и “порозне” границе, корумпираних службеника на њима или прелазе на граничном прелазу, али са фалсификованом путном исправом сакривени у крововима вагона, пртљажним просторима и слично. Међутим, граница се прелази и легално, на граничном прелазу, са уредним путним исправама и визама уколико су потребне. Процес идентификације припадника организованих криминалних група је можда најкомплекснији и најтежи у целом систему супротстављања организованом криминалу. У највећем броју случајева њихова идентификација, приликом легалних и илегалних прелазака државне границе, зависи од од знања и умешности субјеката безбедности граница, првенствено граничне полиције и царине, да уоче пошетне индикаторе који указују на присуство. Као највеће проблеме при идентификацији припадника организованих криминалних група, на граничним прелизима у нашој земљи, кандидат истиче недовољну обученост граничних полицијских и царинских службеника за борбу против организованог криминала, недовољну упућеност у међународну и домаћу законску регулативу која санкционише ово кривично дело, лошу опремљеност и недовољан капацитет граничних прелаза, неблаговремену размену и проток информација, на националном и међународном нивоу, са осталим субјектима који су укључени у супростављање организованом криминалу и друге. Правовремено откривање, припадника организованих криминалних група, приликом прелазака државне

границе, од стране субјеката безбедности граница значајно доприноси ефикасности савременог система супростављања организованом криминалу.

Заштита државне границе, односно гранична контрола и обезбеђење државне границе, је важан инструмент у борби против свих облика прекограничног организованог криминала. Добро организована заштита државних граница, коју спроводе субјекти безбедности граница односно гранична полиција и царина, уз сарадњу са другим релевантним субјектима задуженим за унутрашњу безбедност земље, може бити делотворан “филтер” у онемогућавању недозвољених прекограничних активности организованих криминалних група у вези са илегалним преласцима државне границе и активностима у пограничном подручју. Овом процесу доприносе уобичајене, интензивне, контроле путних и других исправа за прелазак државне границе, те примена савремених техничких средстава, али и примена савремених мера откривања, као што су мере тајне опсервације (надзор и снимање телефонских и других комуникација) и мере инфилтрације у криминалну средину (симулирани правни послови, контролисана испорука и др.). Успостављање и стално развијање међународне полицијске сарадње одраз је реалне потребе појединачних држава и међународне заједнице, као целине, да организују међусобну сарадњу и заједничке акције у борби против организованог криминала као заједничког непријатеља. Мере које спроводи гранична полиција и царина, на државној граници, у сврху откривања и спречавања прекограничних облика испољавања организованог криминала, могу бити ефикасне само онда, ако су координиране с граничним службама суседних и других земаља, те повезане и допуњене с мерама које предузимају и друга тела надзора и контроле кретања и боравка странаца. Ове мере морају бити део система заштите унутрашње безбедности земље у којој делују и други субјекти с одговарајућим мерама прописаним законима, што значи да ефикасне граничне контроле гарантују виши степен безбедност државе, а осим што делују репресивно, у неким сегментима, могу имати и превентивни карактер.

Субјекти безбедности граница, на плану борбе против организованог криминала остварили су веома добру билатералну сарадњу са субјектима безбедности граница земаља западног Балкана, која се манифестује кроз: размену информација о извршиоцима кривичних дела, предузимање радњи за потребе друге државе, заједничке акције са полицијским и царинским органима друге државе и узајамну техничку помоћ. Заједничком сарадњом и координираним акцијама субјеката безбедности граница, у региону западног Балкана, у пројектованом периоду, пресечено је више канала за кријумчарење и трговину људи, а реализоване су и значајне заплене кријумчарене дроге, оружја, муниције и пиротехничких средстава, радиоактивног материјала, високоактивних роба, украдених возила, културних добара, ретких биљних и животињских врста, фалсификованих исправа, новца и платних картица, што је у овој дисертацији и илустровано кроз респектабилан број прилога и карактеристичних примера из праксе.

На крају трећег поглавља, које има и највећу научну вредност, кандидат је предочио интерпретацију резултата емпиријског истраживања, у пројектованом периоду и простору. Као релевантан период за који се врши истраживање узето је временско раздобље од 2005. до 2009. године односно време када Република Србија улази у фазу интензивних међународних интеграционих процеса и стварања предуслова за придруживање Европској унији. Европска унија је у овим процесима, пред Републику Србију, али и пред друге државе западног Балкана, као један од приоритетних задатака поставила обавезу ефикасног остваривања безбедности граница и заједничку борбу против организованог криминала, које се базирало на демилитаризацији државне границе и успостављању Концепта интегрисаног управљања границом. Пре излагања добијених резултата, у овој дисертацији, кандидат се осврнуо на проблем „тамне бројке” криминала као феномена који је посебно изражен у организованом криминалу, нарочито када се истражују кривична дела у вези са кријумчарењем. Једна од битнијих карактеристика организованог криминала је латентност, што значи да само оне активности које су предмет истраге или анализе изађу на светло дана.

Анализирајући први прстен безбедности граница, са аспекта супростављања прекограничном организованом криминалу, који се спроводи кроз визни режим и политику издавања виза страним држављанима у нашим ДКП у иностранству, за које постоје обавеза издавања виза, кандидат, у пројектованом периоду, уочава одређено повећање броја негативно решених захтева за издавање виза, као последицу свеобухватнијих и квалитетнијих провера, у оквирима процедура за решавање, чиме се јача један од видова превентивне борбе против свих облика прекограничног организованог криминала, а нарочито илегалних миграција.

Други прстен безбедности граница који се спроводи на самој државној граници, кандидат је анализирао са два аспекта, и то: кроз опште показатеље прекограничног промета и стање прекограничног организованог криминала, односно кроз криминалне делатности откривене од стране субјеката безбедности граница, пре свега граничне полиције и царине. Анализирајући опште показатеље граничног промета (промет путника, возила, возова, пловила и ваздухоплова), на државној граници Републике Србије према суседним државама, у пројектованом периоду, кандидат уочава тренд повећања промета, скоро у свим сегментима, како у међународном тако и у ванредном и пограничном саобраћају, што је детаљно илустровао подацима, појединачно према суседним државама, представљеним у прилогу 12. Анализа показује да највећи обим граничног промета путника остварује на најфреквентнијим граничним прелазима Батровци (Хрватска), Хоргош (Мађарска), Прешево (Македонија), Градина (Бугарска), Аеродром-Београд и Гостун (Црна Гора) што представља више од половине укупно оствареног промета путника на државној граници Републике Србије. Овај податак је врло значајан са аспекта безбедности граница и супротстављања прекограничном организованом криминалу у смислу правилног и оптималног усмеравања тежишних активности субјеката безбедности граница. У овом делу кандидат констатује да је током обављања граничне контроле, као последица доследне примене законске процедуре, боље техничке опремљености граничних прелаза и едукације полицијских и царинских службеника, највећи број лица који је враћен, због неиспуњавања услова за улазак-излазак, остварен на граничним прелазима према БиХ, Хрватској и Мађарској.

На основу обрађених информација добијених у дубинском интервјуу кандидат је идентификовао најзначајније облике испољавања организованог криминала на државној граници Републике Србије према суседним државама. Пракса показује да су то, разни облици кријумчарења и фалсификовања, а најчешће: илегалне миграције (кријумчарење људи и трговина људима), кријумчарење опојне дроге, оружја, муниције, пиротехничких средстава, високоактивних роба и украдених моторних возила. Такође, све више се испољавају и следећи облици криминала: фалсификовање исправа, новца и платних картица, као и кријумчарење радиоактивног материјала и ретких биљних и животињских врста. Остварене резултате субјеката безбедности граница на супротстављању прекограничном организованом криминалу кандидат посматра у контексту повећане активности и заинтересованости полицијских и царинских службеника на граничним прелазима која је резултирала њиховом едукацијом и упознавањем, на специјалистичким семинарима, са овом проблематиком и успостављањем интензивније сарадње на размени информација са криминалистичком полицијом, али и кроз билатералну сарадњу са суседним пограничним органима где је овај облик криминала најизраженији.

Са аспекта супростављања организованом криминалу кандидат уочава значај података о броју лица лишених слободи, на граничним прелазима, по међународним и централним потерницима јер анализа ових података, у изворима коришћеним у овом истраживању, показује да се углавном ради како о нашим, тако и страним држављанима који су потраживани од стране домаћих или страних судских органа, најчешће због кривичних дела из области прекограничног организованог криминала, односно различитих облика кријумчарења, али и тежих кривичних дела из области општег криминалитета (убиства, разбојништва и слично) што овом проблему даје међународну

димензију и наглашава значај унапређења и интензивирања прекограничне сарадње свих субјеката безбедности граница.

Анализирајући остварену међународну сарадњу граничне полиције, као најважнијег субјекта безбедности граница, када су у питању контакти на граничним прелазима са суседним пограничним органима у вези размене информација о прекограничним организованим и другим недозвољеним делатностима на државној граници, кандидат закључује да, у пројектованом периоду, она иде узлазном линијом, што је последица потписивања билатерални споразума који правно регулишу моделе прекограничне сарадње.

Када је у питању трећи прстен безбедности граница анализа се заснивала на истраживању ефикасности вршења послова у области одобрења привремених боравака странаца, њиховом стицању статуса сталног настањења, вршењу контроле легалности кретања и боравка странаца, а посебно приликом предузимања мера на остваривању пуне оперативне контроле безбедносно интересантних категорија (припадника организованих криминалних група, екстремно орјентисаних лица, припадника различитих политичких и верских организација), које су у складу са новим међународним положајем наше земље и обавезама на плану сузбијања организованог криминала и међународног тероризма. Приликом спровођења наведених активности, кандидат истиче да се остварује пуна сарадња са полицијским службеницима криминалистичке полиције и другим државним органима (БИА, тржишна инспекција, санитарна инспекција, инспекција рада, Пореска управа и други).

Анализа показује тенденцију раста предузетих мера према странцима, по свим сегментима (отказ боравка, прекршајне и кривичне пријаве) што се може тумачити последицом стриктне примене новог Закона о странцима. Кандидат истиче и да у 2009. години убедљиво највећи број странаца смештених у Прихватилиште за странце чине држављани Авганистана који илегално прелазе границу са Македонијом и преко територије Србије покушавају да дођу до држава Европске уније. Пракса показује да након што се сместе у Прихватилиште за странце сви држављани Авганистана затраже азил у Србији, па је од стране полицијских службеника Управе граничне полиције, у циљу законитог и правовременог обављања послова азила, остваривана интензивна сарадња са радницима Канцеларије за азил и службеницима УНХЦР-а и Центра за заштиту и помоћ тражилаца азила, што је свакако интересантно са аспекта безбедности граница.

Са аспекта супротстављања прекограничном организованом криминалу, кандидат наглашава да је значајно истаћи да су преко НЦБ Интерпола у Београду вршене провере за одређене стране држављане из Прихватилишта за странце, па је тако, у пројектованом периоду, за одређени број лица утврђено да се налазе на међународним потерницама за кривична дела из области организованог криминала, али и за друга тешка кривична дела, што свакако доприноси већој безбедности не само државних граница већ и целокупног друштва.

Кандидат, на основу представљених статистичких података, констатује да је ефикасно спровођење контроле странаца, у оквиру трећег прстена безбедности граница, односно контроли у унутрашњости земље, значајно и у превентивној и у репресивној области, када је у питању савремени систем супростављања прекограничном организованом криминалу. У превентивном смислу, ефикасна контрола странаца утиче на одвраћање потенцијалних страних држављана, најчешће из високомиграционих земаља, и припадника организованих криминалних група који организују нелегалне активности, како не би у наредном периоду користили територију наше земље за илегалне преласке државне границе на Балканској рути. Приликом репересивног деловања, оваква контрола омогућава предузимање различитих репресивних мера (кривичне пријаве, прекршајне пријаве и отказ боравка) за оне стране држављане или припаднике организованих криминалних група који су откривени у унутрашњости земље, а на илегалан начин су прешли државну границу, односно који су на тај начин илегалним

активностима избегли контролу кроз први и други прстен безбедности граница, што им је била обавеза.

Потребно је нагласити да је за свеобухватно перцепцијско сагледавање значаја ефикасног остваривања безбедности границе као подсистема или дела савременог система супростављања организованом криминалу и ваљаности постављених хипотеза, кандидат користио фокус групу, која је обухватила: представнике субјеката безбедности граница, релевантне представнике осталих субјеката безбедности и представнике међународних владиних и невладиних организација, које прате проблематику борбе против организованог криминала.

Закључци и предлози (од 477 до 500 стр.) садрже резимирана сазнања и предлоге до којих се дошло реализацијом пројекта докторске дисертације и њиховим повезивањем са хипотезом истраживања. Резултати истраживања дају теоријску и емпиријску спознају значаја ефикасног остваривања безбедности граница у оквирима савременог система супростављања организованом криминалу на територији Републике Србије. Закључци сваког од три основна дела дисертације, који су претходно презентовани појединачним хипотезама сваког дела истраживања, генерализовани су у овом делу дисертације до нивоа посебних хипотеза, а затим до нивоа опште хипотезе истраживања.

Генерализовањем општих закључака, кандидат је доказао да се организовани криминал манифестује са истим или сличним феноменолошким обележјима, на подручју Србије и земаља западног Балкана, а да ефикасно остваривање безбедности граница, које се испољава кроз превентивне и репресивне активности субјеката интегрисаног управљања границом, представља важан део или подсистем савременог система супростављања овом глобалном феномену чиме је потврђена и основна хипотеза истраживања.

Закључци добијени научним истраживањем о значају безбедности граница као дела савременог система супростављања организованом криминалу указују на потребу наставка свестране сарадње свих субјеката у његовом супростављању, почев од специјализованих органа безбедности, међународних и невладиних организација, судства, тужилаштва, медија као и других субјеката. Уз разумевање економских, социјалних и политичких проблема који оптерећују њен нормалан развој, кандидат констатује да се Република Србија мора активније суочити са организованим криминалом јер одлагање решавања нагомиланих проблема које он индукује може спречити даљи напредак и европске интеграције наше земље, па из тог разлога потребно је предузимати мере, које могу бити усмераване на основу низа изнетих *предлога* у дисертацији.

Кандидат, на крају дисертације, истиче и да спровођење предложених мера захтева и транспарентан допринос науке, која треба да изгради и понуди таква решења која ће омогућити доношење адекватних закона и других прописа, на основу којих ће делатност надлежних органа, првенствено субјеката безбедности граница, гарантовати успех у спречавању и откривању кривичних дела организованог криминала на државној граници. Ове мере нужно је посматрати са безбедносног, правног, криминалистичког, социолошког, економског и политичког аспекта, постављеног у светлу међународних стандарда, уз уважавање одређених специфичности Републике Србије и осталих држава западног Балкана, али и кроз јачање различитих облика сарадње надлежних субјеката, заснованих на европским стандардима и вредностима. Ефикасна решења заснована на научним основама и практичном искуству субјеката безбедности граница биће главна брана за продор и даљи развој свих облика првенствено прекограничног организованог криминала, а самим тим ће омогућити и благовремену идентификацију, откривање и разјашњавање кривичних дела из ове области.

Попис **литертуре** (од 501 до 527 стр.) садржи 267 библиографских јединица домаћих и страних аутора, као и велики број законских прописа, стратегијских докумената, међународноправних аката, извештаја државних органа, међународних и невладиних организација и интернет адреса.

Прилоге дисертације (од 528 до 549 стр.) чине 5 мапа и 17 других прилога у сликама који су обogaћени ваљаном аргументацијом везаном за пресечене руте и канале различитих облика кријумчарења као и друге остварене резултате и активности субјеката безбедности граница на граници Републике Србије према суседним државама у оквирима савременог система супротстављања прекограничном организованом криминалу.

5. Остварени резултати и научни допринос докторске дисертације

Докторска дисертација мр Синише Достића, у основи је имала за циљ да се поузданије и свестраније истраже концепцијске основе и институционализација система безбедности граница у циљу ефикасног супротстављања организованом криминалу. Такође, циљ је био да се истраже организациони и функционални аспекти система супротстављања организованом криминалу, као и да се предложи одређена практична решења у смислу повећања могућности реаговања субјеката безбедности граница у његовим оквирима. У оквиру ове дисертације која гласи „Безбедност граница као део савременог система супротстављања организованом криминалу“, истражени су сви елементи који су од суштинске важности за функционисање и организацију система безбедности граница односно интегрисаног управљања границом, у оквирима савременог система супротстављања организованом криминалу, који су дефинисани предметом истраживања. Сходно дефинисаном предмету и циљевима истраживања, научно-теоријски допринос дисертације огледа се у следећем:

1. Теоријским и емпиријским путем анализирани су сви релевантни аспекти који дефинишу организовани криминал као друштвено-негативну појаву, односно сагледани су и идентификовани његови прекогранични облици испољавања, у пројектованом просторном и временском одређењу. Истраживање је показало да организовани криминал са феноменолошке стране представља сложен процес, чији је носилац организована криминална група, а који се, на територији Републике Србије и осталих земаља западног Балкана, манифестује кроз исте или сличне прекограничне облике испољавања.

2. Анализирани су сви релевантни аспекти који дефинишу савремени систем супротстављања организованом криминалу на међународном и националном нивоу, односно сагледани су различити аспекти организације оваквог система. У истраживању дошло се до закључка да савремени систем супротстављања организованом криминалу подразумева синхронизовану примену, превентивних и репресивних мера од стране државних, друштвених и међународних субјеката безбедности, засновану на правним основама међународног и националног законодавства;

3. Истражена су претходна и постојећа искуства држава у региону западног Балкана и шире у систему супротстављања организованом криминалу и опсежно је анализирана актуелна нормативноправна регулатива у оквиру тог система;

4. Истражена је организација и функционисање претходних и савремених система безбедности граница, при чему је акценат стављен на уобличавање европског модела безбедности граница односно на интегрисано управљање границом. Истраживање је показало да се интегрисано управљање границом, првенствено у земљама Европске уније, заснива на интегрисаном раду граничних служби односно јачању њихове комуникације и сарадње. Европска унија је кроз општеприхваћени концепт интегрисаног управљања границом, развила систем контроле и управљања границама, између држава чланица, који захтева увођење високих стандарда организације, надлежности и модела сарадње њихових субјеката безбедности граница, како на тзв. “унутрашњим” тако и на њеним тзв. “спољним” границама.

5. Анализирани су организациони и функционални елементи система интегрисаног управљања границом у Републици Србији, његови субјекти и функције у оквирима савременог система супротстављања организованом криминалу. Истраживање је показало да је успостављени систем интегрисаног управљања границом у Републици Србији

комплементаран постојећем европском моделу и да представља важан део или подсистем савременог система супротстављања организованом криминалу.

6. Емпиријским путем, а на основу дубинског интервјуа који је спроведен са стручно-оперативним лицима, чија су мишљења релевантна за област безбедности граница утврђени су и одређени недостаци у погледу нормативноправне регулативе, као и функционалне и институционалне основе система безбедности граница. Указано је на место и улогу кључних субјеката система интегрисаног управљању границом у Републици Србији, али и на проблеме у њиховој координацији и кооперацији.

7. Предложене су и мере које би допринеле унапређивању система интегрисаног управљању границом у Републици Србији чиме се значајно допринело ефикасности како система безбедности граница тако и савременог система супротстављања организованом криминалу.

8. Оформљен је богат фонд научних знања, из области безбедности граница, с обзиром на њену недовољну истраженост у Републици Србији, као и широка истраживачка грађа, која постојано повезује и држи на окупу пратећи аналитички и емпиријски материјал. Добијени научно-емпиријски фонд сазнања, у овој области, врло је обиман и омогућује бројна теоријска уопштавања, извођење одређених закључака, констатација, судова и генерализација о наведеним тематским компонентама које су биле садржане у предмету истраживања.

9. Посматрајући са аспекта научне и друштвене оправданости, овако конципирано истраживање представља основу која омогућава даља истраживања у области безбедности граница и изучавању њеног значаја у оквиру савременог система супротстављања организованом криминалу. Сазнања добијена овим истраживањем могу се укључити у образовне планове и програме одговарајућих високошколских установа, али и у програме стручне едукације припадника служби и органа из система безбедности граница. Такође, резултати истраживања могу помоћи и у подизању свести јавног мњења и јачању учешћа друштвених субјеката у области спречавања и сузбијања организованог криминала, кроз апострофирање значаја ефикасног остваривања безбедности граница.

Са методолошког становишта, дисертацију карактерише систематичност, у свим деловима, посебно у презентирању и интерпретацији резултата емпиријског истраживања, при чему је изражајно кандидатово познавање методологије научног истраживања, као и проблематике која је истраживана и обрађивана. Са тог становишта овај рад има све потребне елементе једне докторске дисертације.

6. Закључак и предлог Комисије

Докторска дисертација кандидата мр Сенише Достића, под називом „Безбедност граница као део савременог система супротстављања организованом криминалу“ обрађује научно интересантну и сложену проблематику и као таква представља значајан допринос даљем развоју система безбедности граница и дубљем сагледавању ефикасне борбе против организованог криминала.

На основу изнете анализе и критичке оцене докторске дисертације Комисија је једногласно закључила:

1. Докторска дисертација кандидата мр Сенише Достића, под називом „Безбедност граница као део савременог система супротстављања организованом криминалу“, урађена је у складу са пројектом теме прихваћене од стране Наставно-научног већа Факултета безбедности и Стручног већа Универзитета у Београду.

2. Докторска дисертација је резултат самосталног теоријског рада и спроведеног истраживања кандидата и у њој су систематизирана постојећа научна сазнања и сазнања до којих се дошло спроведеним истраживањем. У том погледу, дисертација представља теоријски допринос безбедносним наукама.

3. Докторска дисертација је писана разумљивим језиком, адекватним стилем, прихватљивим за читаоце. Доста је јасан и прегледан ток излагања од општег ка посебном, од ширег ка ужем, и садржи низ релевантних научних и стручних информација које су индуктивно рашчлањене, систематизоване, уопштене и повезане у компактну целину, што представља значајан допринос и даје добру основу за будућа истраживања.

4. На основу укупне анализе садржаја, чланови Комисије једногласно оцењују да докторска дисертација кандидата мр Синише Достића представља оригинално и вредно научно дело, настало самосталним истраживачким радом.

Имајући у виду значај изучаване проблематике, напред наведене анализе, резултате истраживања, изведене закључке и предлоге, Комисија позитивно оцењује урађену докторску дисертацију и једногласно Научно-наставном већу Факултета безбедности

ПРЕДЛАЖЕ

1. Да Научно-наставно веће Факултета безбедности Универзитета у Београду прихвати позитивну оцену докторске дисертације кандидата мр Синише Достића, под називом: „Безбедност граница као део савременог система супротстављања организованом криминалу“.

2. Да стави на увид јавности Реферат о оцени докторске дисертације, као и саму дисертацију, у законом предвиђеном року и да одлуку о подобности дисертације за јавну одбрану упути Већу научних области правно-економских наука Универзитета у Београду, ради давања сагласности на исту.

3. Да по добијеној сагласности Већа научних области правно-економских наука Универзитета у Београду образује Комисију за одбрану и одобри јавну одбрану ове докторске дисертације.

У Београду, _____

КОМИСИЈА

1. Проф. др Радомир Милашиновић, председник

2. Проф. др Зоран Вучинић, члан

3. Проф. др Драган Симић, члан
